

הלכות ברכות פרק י

א. ברכות אחרות ודברים שאין בהן פתיחה ולא חתימה, תקנו חכמים דרך שבח והודיה להקדוש ברוך הוא, כמו ברכות התפלה שכבר כתבנו; והם אלו: הבונה בית חדש, והקונה פלים חדשים בין יש לו פיוצא בהן בין אין לו מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

ב. וכן הרוצה חברו לאחר שלושים יום, מברך שהחינו; ואם ראהו לאחר שנים עשר חדש, מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, מחיה המתים. הרוצה פרי המתחדש משנה לשנה בתחלת ראיתו, מברך שהחינו.

ג. שמע שמועה טובה, מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, הטוב והמטיב; שמע שמועה רעה, מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, דין האמת: וחיב אדם לברך על הרעה בטובת נפש, כדרך שמברך על הטובה בשמחה שנאמר "ואהבת, את ה' אלהיך . . . ובכל-מאדך" (דברים ו,ה), ובכלל אהבה זו היתרה שנצטוינו בה, שאפלו בעת שיצר לו, יודה וישבח בשמחה.

ד. הגיעה אליו טובה, או ששמע שמועה טובה אף על פי שהדברים מראים, שטובה זו תגורם לו רעה מברך הטוב והמטיב; וכן אם נגעה אליו רעה, או ששמע שמועה רעה אף על פי שהדברים מראין, שרעה זו גורמת לו טובה מברך דין האמת: שאין מברכין על העתיד להיות, אלא על מה שארע עתה.

ה. ירדו גשמים רבים אם יש לו שדה, מברך שהחינו; ואם היתה שלו ושלאחרים, מברך הטוב והמטיב. ואם אין לו שדה, מברך: מודים אנחנו לך ה' אלהינו, על כל טפה וטפה שהורדת לנו; ואלו פינו מלא שירה כים, ולשוננו רנה כהמון גליו, ושפתותינו שבח כמרחבי הרקיע, ועינינו מאירות כשמש וכירח, וידינו פרוסות כנשרי שמים, ורגלינו קלות כאילות אין אנו מספיקין להודות לך ה' אלהינו, ולברך את שמך מלכנו, על אחת מאלף אלפי אלפים ורב רבבי רכבות פעמים הטובות, שעשית עמנו ועם אבותינו. מלפנים ממצרים גאלתנו ה' אלהינו, מבית עבדים פדיתנו, ברעב זנתנו, ובשבע כלכלתנו, ומחרב הצלתנו, ומדבר מלטתנו, ומחלאים רעים רבים דליתנו; ועד הנה עזרנו רחמיה ה' אלהינו, ולא עצבנו חסדיך. על פן אברים שפלטת בנו, ורוח ונשמה שנפתח באפינו, ולשון אשר שמת בפינו הן הן יודו לך, ויברכו את שמך ה' אלהינו. ברוך אתה ה', רב ההודיות אל התשבחות.

ו. מאימתי מברכין על הגשמים משירבו המים על הארץ, ויעלו אבעבועות מן המטר על פני המים, וילכו האבעבועות זה לקראת זה.

ז. אמרו לו מת אביו וירשתו אם יש עמו אחים מברך בתחלה דין האמת, ואחר כך מברך הטוב והמטיב; ואם אין עמו אחים, מברך שהחינו. קצבו שלדבר שכל טובה שהיא לו ולאחרים, מברך הטוב והמטיב; וטובה שהיא לו לבדו, מברך שהחינו.

ח. ארבעה צריכין להודות חולה שנתרפא, וחבוש שיצא

מבית האסורים, ויורדי הים כשיעלו, והולכי דרכים כשיגיעו לישוב; וצריכין להודות בפני עשרה, ושנים מהן חכמים, שנאמר "וירוממוהו, בקהל-עם; ובמושב זקנים, יהללוהו" (תהילים קז, לב). וכיצד מודה עומד ביניהן ומברך, ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, הגומל לחיבין טובות שגמלני כל טוב; וכל השומעים אומרים, שגמלך טוב, הוא יגמלך, סלה.

ז. הרואה מקום שנעשה בו נסים לישראל, כגון ים סוף ומעברות הירדן מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעשה נסים לאבותינו במקום הזה; וכן כל מקום שנעשה בו נס, לרבים. אבל מקום שנעשה בו נס ליחיד אותו היחיד ובנו וכן בנו מברך כשרואה אותו מקום, ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעשה לי נס במקום הזה; או, שעשה לאבי נס במקום הזה. הרואה גוב אריות, וכבשן האש מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעשה נס לצדיקים במקום הזה.

י. הרואה מקום שעובדין בו עבודה זרה מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שנתן ארץ אפים לעובדי רצונו. מקום שנעקרה ממנו עבודה זרה אם בארץ ישראל הוא מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעקר עבודה זרה מארצנו; ואם בחוצה לארץ, הוא מברך שעקר עבודה זרה מן המקום הזה; ואומר בשתיקה, כשם שעקרת מן המקום הזה, כך תעקר מכל המקומות, ותשיב לב עובדיהן לעבדך.

יא. הרואה בתי ישראל בישובן מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, מציב גבול אלמנה; בחרבנן, מברך דין האמת.

יב. הרואה קברי ישראל מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר יצר אתכם בדין, וזן אתכם בדין, וכלכל אתכם בדין, והחיה אתכם בדין, והמית אתכם בדין, ועתיד להקים אתכם לחיי העולם הבא בדין; ברוך אתה ה', מחיה המתים.

יג. הרואה שש מאות אלף בני אדם עומדין כאחד אם גויים הם אומר "בושה אמכם מאד, חפרה יולדתכם; הנה אחרית גוים, מדבר ציה וערבה" (ירמיהו נ"ב); ואם ישראל הם ובארץ ישראל מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, חכם הרזים. הרואה חכמי אמות העולם מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שנתן מחכמתו לבשר ודם; חכמי ישראל, מברך שנתן מחכמתו ליראיו; מלכי אמות העולם, מברך שנתן מכבודו לבשר ודם; מלכי ישראל, מברך שנתן מכבודו ליראיו.

יד. הרואה את הכושי, ואת המשגין בצורת פניהם או באבריהם מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, משנה הבריות. ראה סומה, או קטע, ומפי שחין, ובהקנין, וכיוצא בהן מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, דין האמת; ואם גלדו בן ממעי אמן, מברך משנה הבריות. וכן הרואה פיל וקוף וקפוף, מברך ברוך משנה הבריות.

טו. הרואה בריות טובות ומתקנות ביותר, ואילנות טובות מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שפכה לו בעולמו. היוצא לשדות ולגנות ביומי ניסן, וראה אילנות פורחות ונצנים עולים מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שלא חסר בעולמו כלום, וברא בו בריות טובות נאות, כדי להתנאות בהם בני אדם.

זו. על הרוחות שינשבו בזעף, ועל הברקים, ועל הרעמים, ועל קול ההברה שתשמע בארץ כמו רחים גדולים, ועל האור שבאור שיראו כאלו הם כוכבים נופלים ורצים ממקום למקום, או כמו כוכבים שיש להן זנב על כל אחד מאלו מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שפוחו מלא עולם; ואם רצה מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, עושה בראשית.

יז. על ההרים, ועל הגבעות, ועל המדברות, ועל הימים, ועל הנהרות אם ראה אחד מהן אחר שלושים יום מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, עושה בראשית. הרואה את הים הגדול, משלושים יום לשלושים יום או יתר מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, העושה את הים הגדול.

יח. הרואה קשת בענן מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, זוכר הברית, נאמן בבריתו, וקים במאמרו. הרואה לבנה בחדושה מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר במאמרו ברא שחקים, וברוח פיו כל צבאם, חק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידתם, ששים ושמחים לעשות רצון קונייהם, פועלי אמת שפעלתן אמת; וללבנה אמר שתתחדש להיות עטרת תפארת לעמוסי בטן, שהן עתידין להתחדש כמותה, ולפאר ליוצרים על כבוד מלכותו; ברוך אתה ה', מחדש חדשים.

יט. וצריך לברך ברכה זו מעומד, שכל המברך על החדש בזמנו, כאלו הקביל פני שכינה. ואם לא ברך עליו בלילה הראשון יש לו לברך עליו עד ששה עשר יום בחדש, עד שתתמלא פגימתו.

כ. הרואה את החמה ביום תקופת ניסן שלתחלת המחזור שלשמונה ועשרים, שהתקופה בתחלת ליל רביעי כשרואה אותה ביום רביעי בבקר, מברך עושה בראשית. וכן כשתחזור הלבנה לתחלת מזל טלה בתחלת החדש, ולא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום; וכן כשיחזרו כל כוכב וכוכב מחמשת הכוכבים הנשארים לתחלת מזל טלה, ולא יהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום; וכן בכל עת שיראה מזל טלה עולה מקצה המזרח: על כל אחד מאלו, מברך עושה בראשית.

כא. הרואה פתי אמות העולם בשובן, אומר "בית גאים, יסח ה'" (משלי טו, כה); בחרבנן, אומר "אל-נקמות ה'" (תהילים צד, א). ראה את קברי אמות העולם, אומר "בושה אמכם מאד . . ." (ירמיהו נ, יב).

כב. הנכנס למרחץ אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שתכניסני לשלום, ותוציאני לשלום; ותצילני מזה ומכיוצא בו, לעתיד לבוא. וכשיצא מן המרחץ, אומר מודה אני לפניך ה' אלהי, שהצללתני מן האור.

כג. הנכנס להקזיז דם אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שיהא עסק זה לי לרפואה, כי רופא שלחנם אתה; וכשיצא, אומר ברוך רופא חיים.

כד. ההולך למד את גרנו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שתשלח ברכה במעשה ידי; התחיל למד, אומר ברוך השולח

בְּרָכָה בְּפָרִי הַזֶּה. מִדָּד וְאַחֵר כֵּךְ בִּקֵּשׁ רַחֲמִים, הָרִי זֶה תִּפְלֹת
שׁוּא; וְכָל הַצּוֹעֵק לְשַׁעֲבֵר, הָרִי זֶה תִּפְלֹת שׁוּא.

כה. הַנִּכְנָס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ אוֹמֵר יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי,
שְׁלֹא אֶפְשֶׁל בְּדִבְרֵי הַלָּכָה, שְׁלֹא אוֹמֵר עַל טָמֵא טָהוֹר, וְעַל טָהוֹר
טָמֵא, וְעַל מֵתָר אָסוּר, וְעַל אָסוּר מֵתָר; וְאֵל אֶפְשֶׁל בְּדִבְרֵי הַלָּכָה,
וַיִּשְׁמְחוּ בִּי חֲבֵרֵי; וְאֵל יִכְשְׁלוּ חֲבֵרֵי בְּדִבְרֵי הַלָּכָה, וַאֲשַׁמַּח בָּהֶם.

כו. וּבִיציאתוֹ מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ, אוֹמֵר מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי,
שְׁשִׁמְתָּ חֻלְקֵי מִיּוֹשְׁבֵי בֵית הַמִּדְרָשׁ, וְלֹא שְׁמַתָּ חֻלְקֵי מִיּוֹשְׁבֵי
קִרְנוֹת: שְׁאֲנִי מְשָׁכִים, וְהֵם מְשָׁכִימִין אֲנִי מְשָׁכִים לְדִבְרֵי תוֹרָה,
וְהֵם מְשָׁכִימִין לְדִבְרֵים בְּטָלִים; אֲנִי עֹמֵל, וְהֵם עֹמְלִין אֲנִי עֹמֵל
וּמִקְבֵּל שָׂכָר, וְהֵם עֹמְלִים וְאִין מְקַבְּלִין שָׂכָר; אֲנִי רֵץ, וְהֵם
רָצִים אֲנִי רֵץ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְהֵם רָצִים לְבֹאֵר שַׁחַת.

כז. הַנִּכְנָס לַכֶּרֶךְ אוֹמֵר יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי, שֶׁתִּכְנִיסֵנִי
לַכֶּרֶךְ זֶה לְשָׁלוֹם; וְאִם נִכְנָס בְּשָׁלוֹם אוֹמֵר מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ
ה' אֱלֹהֵי, שֶׁהִכְנַסְתָּנִי בְּשָׁלוֹם. וְכַשִּׁיבִקֵּשׁ לְצֵאת אוֹמֵר יְהִי
רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי, שֶׁתּוֹצִיאֵנִי מִכֶּרֶךְ זֶה בְּשָׁלוֹם; וְאִם יֵצֵא
בְּשָׁלוֹם אוֹמֵר מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי, שֶׁהוֹצֵאתָנִי מִכֶּרֶךְ
זֶה לְשָׁלוֹם, וְכַשֵּׁם שֶׁהוֹצֵאתָנִי בְּשָׁלוֹם, כֵּךְ תוֹלִיכֵנִי לְשָׁלוֹם,
וְתַסְמְכֵנִי לְשָׁלוֹם, וְתַצְעִידֵנִי לְשָׁלוֹם, וְתַצִּילֵנִי מִכָּף אוֹיֵב וְאוֹרֵב
בְּדֶרֶךְ.

כח. כָּלְלוּ שְׁלֹדָבָר: לְעוֹלָם יִצְעַק אָדָם עַל הָעֵתִיד לְבוֹא,
וַיִּבְקֵשׁ רַחֲמִים; וַיִּתֵּן הוֹדָיָה עַל שַׁעֲבֵר, וַיּוֹדֶה וַיִּשְׁבַּח כְּפִי כּוֹחוֹ.
וְכָל הַמְרַבֶּה לַהוֹדוֹת אֶת הַשֵּׁם וּלְשַׁבְּחוֹ תָמִיד, הָרִי זֶה מְשַׁבַּח.